

Rūdolfš Šteiners

GARĪGIE SPĒKI, KAS DARBOJAS STARP VECO UN JAUNO PAAUDZI

Lekciju cikls topošajiem pedagogiem

PIRMĀ LEKCIJA

Štutarte, 1922. gada 3. oktobris

Mani mīlie draugi!

Vispirms es šovakar gribētu jums veltīt dažus apsveikuma vārdus, lai paustu sajūtu, ko manī izraisīja fakts, ka esat sanākuši šeit kopā. Jūsu pārstāvis Joti simpātiskā veidā pastāstīja, kādi impulsi jūs ir mudinājuši to darīt. Es domāju, daudz kas no tā, kas man tuvākajās dienās būs jums sakāms, būs sava veida interpretācija tam, kas jūsos dzīvo kā vairāk vai mazāk spēcīgi dvēseliski pārdzīvojumi, par kuriem jūs vēlētos gūt patiesu skaidrību – dvēselisku skaidrību, pretstatā gluži jēdzieniskai.

Ir pilnīgi pareizi, ka tas, kas savedis jūs kopā, ir meklējams jūsu dvēseles dzīlēs. Šīs dzīles ir pārņēmuši tādi spēki, kuri šodien darbojas pavisam īpašā veidā; tie ir tiešām nesen parādījušies spēki. Pēc veida, kā šie spēki darbojas tieši jūsos, var teikt, ka tie nav vecāki par vienu gadsimtu; tomēr tam, kurš spēj tos ieraudzīt, šie spēki jau šodien atklājas pavisam skaidri un vistuvākajā nākotnē var atklāties arvien skaidrāk. Nākamajās dienās mēģināsim diezgan dziļi raksturot gan šos spēkus, gan arī tos, kuri darbojās pirms tiem – novecojušus, piederošus pēdējai 19. gadsimta trešdaļai. Šodien es gribētu iezīmēt šos spēkus no ārpuses.

Es domāju, jūs visi jūtat, ka nevar vairs atrast saikni ar to, kas iepriekšējai paaudzei bija sakāms pasaulei. Redziet, jau [19. gadsimta] septiņdesmitajos, astoņdesmitajos, deviņdesmitajos gados stiprāk nekā jebkad agrāk – gan mākslinieciski, gan teorētiski – tika parādīta aiza starp tā laika vecāko un jaunāko paaudzi. Taču viss, kas toreiz par šo aizu, par šo bezdibeni tika teikts no mākslinieku un citu cilvēku puses, nobāl salīdzinājumā ar to, kas ir vērojams šodien. Šodien vecā un jaunā paaudze runā pilnīgi atšķirīgu dvēseles valodu, turklāt daudz atšķirīgāku, nekā cilvēki to apzinās. Un te nav runa par kādu vecākās paaudzes vainu pret jauno paaudzi. Šādas valodas par vainu pašas pieder pie vecākās paaudzes domāšanas veida, turklāt pie vismīetpilsoniskākā no tiem. Tādēļ mēs negribam apsūdzēt, mēs gribam saprast, cik pamatīgi dvēseles ir mainījušās divu, trīs gadu desmitu laikā tieši Rietumu attīstības kontekstā. Katrā ziņā mūsdienās tas daudzviet izraisa sadursmes.

Nesen man bija jāsniedz lekciju virkne Anglijā, Oksfordā. Oksforda ar tās akadēmisko izglītības veidu ir kas īpašs Rietumu kultūras dzīvē. Šī īpatnība izpaužas tā, ka šī vieta, kas viscaur pieder Rietumu gara attīstībai, mūsdienu realitātē ienes nebūt ne nesimpātisku, bet tieši simpātisku un daudzējādā ziņā apbrīnojamu Viduslaiku iezīmi. Mūs pavadīja kāds draugs, kas ir Oksfordas universitātes

“graduate”¹, un Oksfordā ir pieņemts, ka “graduate” universitātē ienāk tikai talārā un ar bereti galvā. Pēc tam, kad mēs kopā bijām apstaigājuši universitāti, es viņu ieraudzīju uz ielas, un nākamajā rītā man bija iespēja savos iespaidos dalīties ar angļu klausītājiem, un es pastāstīju savas sajūtas, kad mūsu draugs ienāca universitātē talārā un ar bereti galvā, jo man tas tiešām šķita simptomātiski. Kopā ar pārējiem pārdzīvojumiem, es jutos mudināts izmantot šo piemēru kā tēlu un pastāstīt, kādēļ šodien ir nepieciešamas dziļas pārmaiņas sociālās dzīves iekārtā, līdz pat gara dzīvei. Es stāstīju, kā satiku mūsu draugu uz ielas un nodomāju: ja man šīs satikšanās iespaidā būtu jāraksta vēstule, es nezinātu, kādu datumu tajā rakstīt. Es justu kārdinājumu ierakstīt 12. vai 13. gadsimtu, lai saglabātu atbilstošu stilu. Te ir iekonservēts kas tāds, kas nepieder tagadnei. Viduseiropā nevar atrast ko līdzīgu, lai arī tās gara dzīvi nosaka tas pats attīstības auglis, kuru es tikko attēloju.

Šeit, Viduseiropā, talāri it kā ir atcelti, izņemot ļoti svinīgus pasākumus, kad direktoriem un citiem funkcionāriem tie ir jāuzvelk, lai kā tas viņiem arī nepatīktu. Mūsu draugs, kas vienlaikus bija arī advokāts, man teica: “Ja es jūs pavadītu Londonā, man kā advokātam būtu jāvalkā nevis berete, bet parūka.”

Jūs redzat, kā te iesniedzas kaut kas novecojis, kas pagājušajos gadsimtos vēl bija aktuāls. Nudien, Viduslaiki mūsdienās! Pie mums cilvēki ir izauguši no šādām lietām. Vispirms tika novilkts kostīms, tad apgūts nedaudz citāds domāšanas veids, kas drīz vien kļuva viscaur materiālistisks. Šīs pretrunas starp Vidus- un Rietumeiropu [Vāciju un Angliju] ir ārkārtīgi lielas. Te mēs saskaramies ar kādu patiesi zīmīgu parādību, kuru es labāk raksturošu ar kādu faktu, nevis ar abstraktiem vārdiem.

Mēs, Viduseiropā, esam aizmirsuši Gēti un pieņēmuši Darvinu, lai arī Gēte daudz dziļāk ir izpētījis un sapratis to, uz ko Darvins norāda visai pavirši. Un es varētu minēt daudzas līdzīgas parādības. Jūs varētu iebilst, ka Gēte nav aizmirsts, jo pastāv taču, piemēram, Gētes biedrība. Taču, es domāju, jūs to neteiksiet, tādēļ es par to vairs nerunāšu. Īstenībā Gēte un Viduseiropas gara impulss, kuru viņš pacēla visai augstu, tika aizmirsts jau 19. gadsimta otrajā pusē. Tie visi ir simptomi tam, ka ceļā, kuru veica Viduseiropa un tās gara dzīve, vadošās garīgās iestādes 13., 14., 15. gadsimtā emancipējās no gara, kas Rietumos vēl bija palicis. Kopš šīs vadošās iestādes emancipējās no gara, Viduseiropa zaudēja garīgo elementu, kas agrāk iekšēji caurstrāvoja tās dvēseli, bangoja un pulsēja tajā. Tas neizzuda pašā cilvēkā, tas pazuda no viņa apziņas. Tādēļ arī Gēti varēja aizmirst.

Rietumos tas saglabājās tradīcijā, ārējās dzīves formās; savukārt Viduseiropā, it īpaši vāciski runājošos reģionos, tas tika iedzīts dvēseles dzīves pagrabos un no apziņas pazuda. Tas bija stipri jūtams jau 19. gadsimta pēdējā trešdaļā.

Intīmi aplūkojot vēsturi, 19. gadsimta pēdējā trešdaļā var ievērot ko īpatnēju. Ja mēs aplūkosim tā laika literatūru un citus rakstu darbus, ko lasīja tie, kuri piedalījās gara dzīves veidošanā, mēs redzēsim, ka 19. gadsimta pēdējā trešdaļā, līdz pat astoņdesmito gadu vidum un deviņdesmitajiem gadiem, vācu valodā izdotajos žurnālos un pat laikrakstos valdīja pavisam cits stils nekā šodien. Toreizējam stilam bija raksturīgas smalki niansētas domas, tās tika veidotas, ievērojot domu plūsmu un izsekojamību. Domām centās piešķirt zināmu skaistumu. Šodien mūsu rakstības stils salīdzinājumā ar to ir kļuvis jēls un rupjš. Atliek vien paņemt rokās sešdesmitajos, septiņdesmitajos

¹ Absolvents, diplomēts akadēmiķis.

gados vispārēji izglītotu cilvēku rakstīto, un jūs ievērosiet šo lielo atšķirību. Domu formas ir kļuvušas citādas. Bet tas, kas šodien ir jēls un rupjš, izriet no tā, kas 19. gadsimta pēdējā trešdaļā izglītotās aprindās bija ļoti izsmalcināts un dziļi garīgs. Tieši tajā laikā mēs redzam kaut ko tuvojami, un tie, kuri šodien pieder vecākām paaudzēm, bet mūsdienu gara dzīves nozīmē nav kļuvuši veci, arī piedzīvoja to, kas toreiz tik ļoti pārņēma visu gara dzīvi. Raksturojot šo fenomenu simboliski, es gribētu nosaukt to par "frāzi".

No frāzes attīstījās domu, uzskatu un gribas trūkums, kas šodien kļūst arvien lielāks. Tas viss radās galvenokārt no frāzes. Jūs pat ārēji varat izsekot, kā tas veidojās aptuveni 19. gadsimta pēdējā trešdaļā. Lai arī tā nav pārāk simpātiska parādība, tomēr var novērot, cik tā ir nozīmīga cilvēciskajās attiecībās.

Paņemiet, piemēram, brīnišķīgi sirsnīgo noskaņu, kādu 19. gadsimta pirmajā trešdaļā var sastapt vācu romantikā, teiksim, tāda cilvēka kā Jākobs Grimms (*Jakob Grimm*) darbos, kuros var satikt kā no svaiga, veselīga meža gaisa plūstošas sarunas par garīgām lietām. Tad Viduseiropā vēl nevaldīja frāze. Tā parādās tikai šī gadsimta pēdējā trešdaļā. Kurš var to izjust, tas zina, cik pakāpeniski iestājās frāzes laiks. Bet, kur sāk valdīt frāze, tur nomirst dvēselē iekšēji pārdzīvotā patiesība. Un reizē ar frāzi iestājas vēl kaut kas, proti, viens cilvēks vairs nevar atrast otru cilvēku sociālajā dzīvē.

Mani mīļie draugi! Ja skaņām, kas nāk no cilvēka mutes, nav dvēseles, kā tas ir frāzē, tad mēs dzīvojam blakus citiem cilvēkiem, nespējot viņus saprast. Šī ir vēl viena parādība, kas savu virsotni sasniedza 19. gadsimta pēdējā trešdaļā – nevis dvēseles dziļumos, bet apziņā. Cilvēki kļuva viens otram sveši, arvien svešāki. Toreiz arvien skaļāk ieskanējās aicinājums pēc jauniem sociāliem impulsiem un reformām, un tas ir simptoms, ka cilvēki bija kļuvuši asociāli. Tā kā viņi sociālo elementu dzīvē vairs neizjuta, viņi jutās mudināti to piesaukt skaļi. Izbadējies dzīvnieks kliedz pēc barības ne jau tādēļ, ka viņa māga ir pilna, bet tieši tādēļ, ka barības tajā nav. Dvēsele kliedz pēc sociālā ne jau tādēļ, ka ir caurstrāvota ar sociālām jūtām, bet tādēļ, ka viņai šo jūtu trūkst. Tā cilvēks pakāpeniski un neapzinoties kļuva par būtni, kurai vairs nav nepieciešamības dvēseliski tuvoties citiem cilvēkiem. Visi iet garām viens otram. Cilvēkiem ir interese tikai pašiem par sevi.

Kas kļuva sevišķi raksturīgs 19. gadsimta pēdējai trešdaļai un tika pārņemts uz divdesmito gadsimtu kā noteikta sociāla sajūta cilvēku starpā? Mēs šodien bieži dzirdam: "Tas ir mans redzespunkts." Katram ir savs redzespunkts. It kā būtu svarīgi, kāds tieši tas kuram ir! Redzespunkts [*Standpunkt*: burtiski "punkts, kurā es stāvu", Tulk.] garīgajā dzīvē ir tikpat mainīgs un pārejošs kā fiziskajā dzīvē. Vakar es stāvēju Dornahā, šodien es atrodos šeit. Tie ir divi dažādi redzes- jeb "stāvpunktī" fiziskajā dzīvē. Svarīgi, lai cilvēkam būtu vesela griba un vesela sirds, lai viņš varētu aplūkot pasauli no ikviena redzespunkta. Taču cilvēki šodien negrib skatīties uz lietām no dažādiem redzespunktiem; viņiem svarīgāk ir paturēt savu egoistisko redzespunktu. Līdz ar to viņi vistiešākajā veidā noslēdzas no saviem līdzcivīkiem. Ja viens otram ko saka, tas netiek uz klausīts un ņemts vērā, jo katram ir savs redzespunkts. Tādejādi cilvēki nevar savstarpēji tuvoties. Tuvoties var tad, ja savus dažādos redzespunktus prot novietot kopīgā pasaulē. Bet šodien šādas kopīgas pasaules nemaz nav. Kopīga pasaule ir atrodamā tikai garā, bet tieši tā cilvēkiem trūkst.

Tas bija otrais, un trešais: Mēs, viduseiropieši, deviņpadsmitā gadsimta laikā pakāpeniski esam kļuvuši visai vājas gribas būtnes, proti, mūsu domām vairs nav spēka stiprināt gribu tā, lai cilvēks kā domājoša būtne ar savām domām spētu veidot pasauli.

Ja kāds saka, ka domas ir bālas vai vājas, tas nenožīmē, ka cilvēkam nav vajadzīgas domas, lai viņš dzīvotu cilvēka cienīgi. Domas nedrīkstētu būt tik vājas, lai paliktu tikai galvā. Tām jābūt pietiekami spēcīgām, lai plūstu cauri sirdij un visam cilvēkam līdz pat pēdām, jo patiesi ir labāk, ja bez sarkanajiem un baltajiem asinsķermenīšiem mūsu asinīs pulsē arī domas. Ir labi, ja cilvēkam ir ne tikai domas, bet arī sirds. Bet visvērtīgākās ir domas, kurās jūtama sirds. Mēs to esam pilnībā zaudējuši. Domas, kas radušās pēdējo četrū, piecu gadsimtu laikā, mēs vairs nevaram atcelt, taču šīm domām ir jāiegūst sirds.

Un tagad es gribu jums pastāstīt, kas dzīvo jūsu dvēselēs. Jūs esat izauguši, pazīstot vecāko paaudzi. Šī paaudze ir izteikusi sevi vārdos. No tās pārstāvjiem jūs varējāt dzirdēt vienīgi frāzes. Šajā, vecākajā, paaudzē jūs saskatījāt asociālu elementu. Cilvēki gāja viens otram garām. Un jūs ievērojāt, ka šīs paaudzes domas nespēja caurstrāvēt tās gribu un sirdi.

Laikā, kad vēl darbojās iepriekšējo paaudžu mantojums, sirsnīgas kopdzīves vietā ilgi varēja iztikt ar frāzēm, ar antisociālu konvencionālismu un vienkāršu dzīves rutīnu. Šis mantojums tika izsmelts apmēram 19. gadsimta beigās. Tādēļ jūs nesaņēmat no vecākās paaudzes neko, kas varētu uzrunāt jūsu dvēseli. Tomēr jūs jutāt, ka Viduseiropā dzīvo dziļa nepieciešamība no jauna atrast to, kas reiz dzīvoja ārpus frāzes, ārpus konvencijas, ārpus rutīnas, proti, nepieciešamība atkal piedzīvot patiesību, cilvēcisku kopību, izjust gara dzīves sirsnīgumu. Kur tas viss ir? Šo jautājumu uzdod kāda balss jūsos.

Lai arī tas netika uzsvērts, tomēr, divdesmitajam gadsimtam austot, bieži vien, ja jauns un vecs cilvēks stāvēja blakus, jaunais dzirdēja veco sakām: "Tas ir mans redzespunkts." Ak vai! Kad 19. gadsimts tuvojās beigām, visiem un katram bija savs redzespunkts. Viens bija materiālists, cits ideālists, trešais reālists, ceturtais sensuālists utt. Taču pakāpeniski frāzes, konvencijas un rutīnas ietekmē visi redzespunkti tika iesaldēti. Iestājās garīgs ledus periods. Lai arī ledus kārtā bija plāna, cilvēku redzespunkti bija zaudējuši jebkādu svaru, un tie nevarēja salauzt ledus garozu. Viņu sirdis bija aukstas un nevarēja to arī sasildīt. Jaunie jūta savās krūtīs siltu sirdi; tā vēl nerunāja, bet bija silta. Viņi stāvēja blakus vecajiem, un tas uzlauza ledu. Jaunākie nejūta: "Tas ir mans redzespunkts," viņi jūta: "Es zaudēju pamatu zem kājām. Manas sirds siltums uzlauž ledu, kas izveidojies no frāzes, konvencijas un rutīnas." Lai arī šī sajūta netika skaidri izteikta, jo šodien nekas netiek izteikts skaidri, tomēr kā parādība tā pastāv jau ilgāku laiku; tā pastāv arī mūsdienās.

Šodien cilvēki saka: "Tas, kurš nespēj loģiski interpretēt savus vērojumus un eksperimentus, kurš nevirzās uz priekšu no vienas domas pie nākamās, kā to nosaka un pieļauj vienīgās pareizās metodes, tas nav nekāds zinātnieks. Kurš nerīkojas šādi, nav pareizs domātājs." Mani mīlie draugi, kā būtu, ja Īstenība izrādītos esam māksliniece un tikai smaidītu par mūsu izveidotajām dialektiskajām un eksperimentālajām metodēm, ja daba strādātu pēc mākslinieciskām metodēm? Tad dabas dēļ arī cilvēku zinātnēi būtu jāklūst par mākslinieci, citādi tā nevarētu dabai piekļūt! Bet tas nav mūsdienu zinātnes redzespunkts. Tās redzespunkts ir: "Vai daba ir māksliniece vai

sapņotāja, mums ir vienalga; mēs nosakām, kā šodien jānodarbojas ar zinātņi. Kāda mums daļa gar to, vai daba ir māksliniece vai nē? Tas uz mums neattiecas, jo tas nav mūsu redzespunkts.”

Es varu dalīties ar jums tikai dažās sajūtās, lai parādītu, kā, divdesmitajam gadsimtam tuvojoties, viss haotiskā veidā juka un bruka, un nostādīja jūs, mani jaunie draugi, smagu dvēseles pārbaudījumu priekšā. Ārējie notikumi, ar kuriem mums bija jāsaskaras, ieskaitot šausmīgo, nežēlīgo Pasaules karu, ir tikai ārējā izpausme tam, kas mūsdienu civilizētajā pasaulē valda cilvēku dvēselēs. Tā nu tas ir! Mums tas jāapzinās. Jāapzinās arī, ka mums, pirmkārt, jāmeklē kas tāds, pēc kā ilgojas tieši Vācijas dvēsele, kā pilnīgi pareizi teica jūsu pārstāvis, un kas, tuvojoties Jaunajiem laikiem, tieši Vācijā arvien vairāk tika izdzēsts no cilvēku apziņas. Mēs esam zaudējuši ne vien Gēti, bet arī daudz ko no Viduslaikiem, no kuriem Gēte izauga, un kas mums atkal jāatrod. Es gribētu atbildēt uz jautājumu, kādēļ jūs esat šeit sanākuši: jūs esat sanākuši, lai to visu atrastu, jo īstenībā jūs meklējat to šeit. Gēte uz jautājumu, kāds noslēpums ir vissvarīgākais, atbildēja: “Atklātais! Acīmredzamais!” Bet tas var kļūt atklāts tikai tad, ja cilvēki atver acis. Ja jūs sevi pareizi izprotat, tad pārsvarā jūs uztrauc iekšējie procesi, iekšējās ilgas un tieksmes. Un nav svarīgi, vai kāds no jums darbosies pedagoģijas vai kādā citā dzīves jomā. Svarīgi ir, lai viss, ko šodien meklē cilvēki, kuri grib atgūt savu pilnību (veselumu), tiktu meklēts un atrasts, izejot no kopīgā, patiesā cilvēciskuma centra. Lūk, kādēļ mēs gribam sanākt kopā.

Tas bija kas gluži cits, ja agrākos laikos cilvēki – ņemsim kaut ko radikālu – sadedzināja Džordano Bruno. Toreiz tā bija pieņemts noliegt patiesību. Salīdziniet to ar kādu notikumu zinātnes jomā, proti, ar švābu ārsta Jūlija Roberta Maijera gadījumu. Ceļojumā pa Dienvidāziju [kā kuģa ārsts], vērojot [venozās] asinis, viņš nonāca pie atziņas, kuru šodien pazīst kā siltuma ekvivalenta jeb enerģijas saglabāšanas likumu. 1844. gadā viņš to publicēja, taču tā laika slavenākais dabaszinātniskais žurnāls “*Poggendorf’schen Annalen*” atteicās to publicēt kā diletantisku un nekam nederīgu! Un, tā kā Jūlijs Roberts Maijers ļoti iedvesmoti iestājās par savu patiesību un, satiekot kādu paziņu uz ielas, tūlīt sāka par to runāt, viņa kolēģi iedomājās, ka viņš cieš no uzmācīgām idejām. Viņš tika pasludināts par jukušu un ievietots sanatorijā. Tagad Heilbronā atrodas piemineklis Jūlijam Robertam Maijeram. Saka, ka viņš esot atklājis svarīgāko Jauno laiku fizikas likumu. Kas bijis, bijis. Cilvēce var maldīties. Būtiski ir, cik konvencionāli šodien tiek spriests, kā tiek pieņemti līdzīgi lēmumi, balstoties vienīgi uz frāzēm, uz vienkāršu dzīves rutīnu.

Paņemiet laikrakstus, kuros tiek aprakstīts šī nežēlīgi apsmietā cilvēka gadījums, paskatieties, kas par šo traģisko gadījumu tika stāstīts 19. gadsimtā, un salīdziniet to ar šodien rakstīto. To, kas norisinājās, nevar izskaidrot ar abstraktiem vārdiem. Kuram ir sirds krūtīs un kurš lasa mūsdienu presi, tas zaudē jēlkādu iekšējo balstu, un viņa dvēselē saceļas jaunas aizdomas.

Cilvēkiem atkal jāiemācās intensīvi just: skaists – pretīgs, labs – ļauns, patiess – melīgs. Viņiem jāiemācās spēcīgi izjust visu, ar ko tie saskaras, lai, stāstot par to, viņu vārdos pulsētu sirds asinis. Tad frāze izgaisīs, un viņi atkal varēs sajust sevī otru cilvēku, nevis tikai sevi pašu; tad izgaisīs konvencija, un to, kas notiek galvā, atkal varēs caurstrāvot ar sirds asinīm; tad izgaisīs parastā dzīves rutīna, un dzīve atkal kļūs cilvēciska.

To visu jūt divdesmitā gadsimta jaunatne. Tā meklēja, bet redzēja vienīgi haosu. Šīs lietas nevar raksturot, izmantojot ārējus vēsturiskos notikumus. Deviņpadsmitā gadsimta beigās cilvēces iekšējā

attīstībā ir izveidojies liels mezgls. Dvēseles, kuras dzimušas īsi pirms un īsi pēc gadsimtu mijas, ir veidotas pilnīgi citādi, nekā vēl 19. gadsimta pēdējā trešdaļā dzimušās. Par to var runāt tas, kurš, neskatoties uz nodzīvoto gadu skaitu, nav ļāvis sev novecot.

Rīt mēs redzēsim, ka jaunā paaudze nav pievienojusies vecajai, tās atdala bezdibenis. Mēs nevienu negribam apsūdzēt, bet tikai saprast. Es negribu nevienu apsūdzēt arī par Jūlija Roberta Maijera traģisko likteni. Neuztveriet to kā apsūdzību. Es to pastāstīju tikai un vienīgi tāpēc, lai saprastu, kas ar mums īsti notiek. Tas ir svarīgākais, proti, saprast, ko mēs pārdzīvojam savas būtnes dzīlēs, jo tā vairs nevar ilgi turpināties, mēs vairs nevaram kavēties neskaidros meklējumos. Cilvēku apziņā jāiespīd noteiktai gaismai, kas izgaismotu dvēselē šos neskaidros meklējumus, bet neļautu tai palikt sausai un aukstai. Gaisma jāatrod, saglabājot siltās sirds asinis.

Es nevēlos iedvest jums ko mistisku, es tikai vēlos rādīt patiesību, garīgo patiesību. Jūs jau zināt, ka starp daudzām frāzēm, kuras parādījās 19. gadsimtā, ir arī šī: “Dižais deviņpadsmitā gadsimta pionieris noslēdza savu dzīvi, vēršoties pie nākamajām paaudzēm ar vārdiem: “Vairāk gaismas!”” Taču Gēte šos vārdus nav teicis. Gēte gulēja savā guļamkrēslā, smagi elpodams, un teica: “Atveriet loga slēģus!” Tāda ir patiesība. Iepriekšējais teiciens ir frāze, kas aizvietoja patiesību. Iespējams, ka īstie Gētes vārdi ir pat labāk izmantojami nekā frāze “Vairāk gaismas!” Redzot, kas izveidojies 19. gadsimta beigās, rodas sajūta, ka tie, kuri dzīvojuši pirms mums, ir aiztaisījuši logu slēģus ciet! Un jaunā paaudze jutās nonākusi tumsā. Tai radās sajūta, ka jāattaisa logu slēģi, kurus vecā paaudze ir tik cieši aiztaisījusi. Mani mīļie draugi, kaut arī esmu pietiekami vecs, es apņemos turpmāk runāt par to, kā mēs varam mēģināt atvērt logu slēģus.

Par to runāsim rīt.

Rudolf Steiner, PÄDAGOGISCHER JUGENDKURS, GA 217.